

סימן ס

מכירת קרקעות לענין שמיטה*

בנוסח אחר, זוהי לכאורה החקירה הידועה, האם השליח פועל מכח עצמו, לאחר שקיבל את המינוי, או שהוא ידו הארוכה של משלחו, ואינו פועל מכח עצמו.

וכע"ז מצינו בקידושין (ז' ב') "בעי רבא שתי בנותיך לשני בני בפרוטה מהו, בתר נותן ומקבל אזלינן והאיכא ממונא, או דילמא בתר דידהו אזלינן והא ליכא? תיקו".

ופי' תוס' (ד"ה שתי בנותיך): "אור"י דמיידי בבנות קטנות שקידושן דאב נינהו, דאי הגדולות ואב מקבל קידושין בתורת שליחות פשיטא דבעי פרוטה לכל או"א". כלומר, השליח אינו פועל בכח עצמו, אלא הוא ידם הארוכה של משלחיו. והדברים מפורשים בתוס' דשליח לא עדיף ממשלחו, "ואי בתר נותן אזלינן הא בעי שתי פרוטות כאילו הבנים **עצמם** מקדשים". עכ"ל.

אמנם בתוס' רי"ד חולק על התוס' וסובר שאם האב מקדש בפרוטה שלו די בפרוטה אחת עבור שני בניו. מיהו אין מדבריו ראיה לנ"ד. כשהאב משלם מכיסו זהו דין מיוחד בשליחות, השליח פועל כאן מדין עבד כנעני, שהשליח משלם עבור המשלח. כלומר התורה חידשה בשליחות דין חדש, שהכסף של השליח פועל בשביל המשלח, למרות שהמשלח לא שילם את הכסף מכיסו. ולענין זה השליח פועל מכח עצמו. כי ממון ניתן להקנאה, והתורה הקנתה את הממון של

החזו"א בסוף שביעית העיר שמכירת הקרקעות בשביעית שונה ממכירת חמץ. במכירת חמץ כוונת המוכר אמיתית, ואם יבוא הגוי לקחת את החמץ יתן לו אותו הישראל בלב שלם, כי המכירה היתה גמורה. משא"כ במכירת הקרקעות אין הכוונה למכור בלב שלם את כל א"י, שהרי לא יעלה על הדעת שעם ישראל ימכור את כל ארצו לנוכרים.

והנה מכירת הקרקעות היא רק לשנתיים בלבד, ולטובת ההתישבות, ומי שמודע לחומרת האיסור עושה אותה בלב שלם. אולם אפילו אם נניח כדבריו, הצדק היה עמו אילו היה מדובר במכירת כל א"י. אולם הרבנות באה בכח הרשאותיהם של החקלאים. ונמצא שכל חקלאי מוכר את משקו הפרטי. הרבנות אינה אלא שליחה של החקלאים. (והחזו"א עצמו העיר שם שלדעתו המכירה בטלה בשל כך משום שאין שליח לדבר עבירה. ועיין מש"כ ע"ז הגרצ"פ פרנק [הר צבי על טור או"ח סי' קפ"ב]. אך באמת אין כאן עבירה כלל וכמש"כ ב"שמן המור" סי' ד' שהכוונה היא למנוע את חנייתם של הנוכרים בא"י). אלא שהא גופא צ"ע, האם השליח בא מכח כל או"א, או שמכיון שהשליח עושה מעשה קנין אחד עבור כולם, הוא נחשב כאילו הוא בעצמו המוכר, ומכיון שהשליח המוכר אינו מעוניין למכור את כל א"י בלב שלם אין כאן מכירה.

הקוצרים. אע"פ שלאדם פרטי אסור לקצור כדרך הקוצרים. וע"כ הטעם הוא משום שבי"ד לא קוצרים עבור עצמם, אלא עבור כלל ישראל, ונמצא שכל אחד ואחד נחשב כאילו קוצר לעצמו רק מעט, אלא שהדבר נעשה ע"י בי"ד, ולכן אין בכך איסור.

ולפ"ז יתכן לומר כשבי"ד קוצר עבור עצמו ממש, לא עבור כולם, חל גם עליו איסור קצירה. כגון קצירת העומר, שהקציר אינו עבור כל או"א מאתנו, אלא רק לצורך הקרבת העומר, יתכן שהיה אסור לקצור כדרך הקוצרים. ואע"פ שלדעת הגר"א בהסבר דעת ר"ת גם במופקר אסור לקצור במגל אלא בשינוי, צ"ל שבמצות קצירת העומר העשה של קצירת העומר דוחה איסור קציר כדרך הקוצרים בשביעית. ואם ה' סאין או ג' סאין הוא יותר מהמעט שמותר לכל או"א לקצור, צ"ל שאה"נ לא קוצר אחד היה קוצר, אלא כמה וכמה קוצרים וכל א' קצר רק מה שמוותר, ואכן ע"י מנחות ס"ז ב' שבלא"ה היו קוצרים בשלושה. מיהו ייתכן לומר שבי"ד שונה מיחיד, כשם שמצינו לענין מוסר שטרותיו לבי"ד, שגזה"כ מיוחדת מתירה קצירת בית דין ולא בגלל שבי"ד קוצר עבור כל אחד ואחד. אלא שלא מצינו גזה"כ כזו במקורותינו.

והנה בנ"ח המצוה העיקרית היא נר איש וביתו והסתפק בשפ"א שבת כ"א אם זהו מדין שליחות או שהחובה על הבית ולא על כאו"א. וחתנו העיר מהר"ן פ"ק דפסחים שמכיון שצריך להשתתף בפריטי מוכח שא"א ע"י שליח ולכן הברכה "להדליק", עייש"ה, וע"י באהלה של תורה ח"ב סי' צ"ב. ולכאורה מה הספק בכלל, אם בעה"ב היה מוציא את ב"ב מדין שליחות היה צריך להדליק נרות כמספר בני הבית וכמש"כ

השליח למשלח. אך את דעתו של השליח א"א להקנות לאחרים, והשליח פועל מכח דעתו שלו ולא מכח דעתו של המשלח. המשלח רק מינה אותו, אך מכאן ואילך השליח פועל מכח עצמו.

ואכן עיין בחי' המהרי"ט (הו"ד באב"מ סי' ל"א ס"ק כ').

ונמצא שיש שני דינים בשליחות. כאשר הבנים נותנים את הכסף הם המקדשים ולכן צריך כל או"א לתת פרוטה, משא"כ כאשר השליח נותן את הכסף מספיקה פרוטה אחת. אך שני דינים אלו הם רק בכח הקניה של הכסף, ולא בעצם הדעת. אם כי י"ל שהמחלוקת היא עמוקה יותר, בעצם מהות השליחות.

ומסתמת הרמב"ם והשו"ע שלא כתבו שהבנות בהכרח קטנות, אלא המדובר גם בבנות גדולות, עכצ"ל שהם סוברים כהתוס' רי"ד שכשהשליח נותן או מקבל די בפרוטה אחת. מיהו זהו ספקה של הגמ' והבעיה עלתה בתיקו. נמצא שיש כאן ס"ס, ספק אם מועילה פרוטה של האב עבור שתי בנות, ואפי' את"ל שזהו ספק הגמ', הספק נשאר בתיקו ולא נפשט.

והנה במכירת חמץ אנו מסופקים ג"כ האם יש צורך בפרוטה לכל או"א. ואכן במכירת הקרקעות לפני השמיטה הקפדנו שהסכום שהגוי ישלם במזומן יהיה גבוה דיו כדי שתגיע פרוטה לכל או"א, דל"ד קידושין למכירה. בקידושין הכסף הוא קנין ובמכירה הוא שווי (אם כי גם בקידושין נחלקו הדעות ואכמ"ל). כדי שלא יראה תרתי דסתרי נ"ל שעדיף כך.

ונלה"ר שהחזו"א עצמו סובר ששליחות מתייחסת למשלח, והשליח אינו אלא ידו הארוכה של המשלח, במש"כ בסי' י"ב ס"ק ו' ששליחי בי"ד יכולים לקצור כדרך

הרמב"ם לנוהגים כמהדרין, אלא ע"כ המצוה העיקרית היא על הבית ולא על כל או"א. וצ"ל שהשפ"א מסתפק שמא המצוה על כל או"א ובעה"ב הוא שליח, ומכיון שהוא מדליק נר א', כל א' יוצא בנרו, כי השליח פועל מכח עצמו ולא מכוחו של כל או"א, וכמו שמועילה פרוטה א' לשני בנים ה"ה מועיל נר א' לכמה בני בית. (וכע"ז מצינו בפוסקים שהתירו לאדם א' לומר קדיש עבור כמה נפטרים, ויש לחלק וצ"ע).

אלא שלפי דברינו המהדרין אינם חידוש מיוחד בחנוכה, אלא הדין הכללי של כל התורה כולה שמצוה בו יותר מבשלוחו, ולכן נר לכל או"א. אך בדעת הרמב"ם אין לומר כן, שהרי לדעתו בעה"ב מדליק עבור כולם גם למהדרין. וע"כ לדעתו זהו דין מיוחד בתקנת נ"ח, שעיקר המצוה על הבית, אלא שהמהדרין נוהגים להדליק כמספר בני הבית (וע"ד דרוש נראה לומר שזהו הפרסומי ניסא שכך וכך נפשות יהודיות יש בבית זה, כמספר הנרות שרצו להחשיך בטומאתם. וחז"ל דרשו "חושך ע"פ תהום זו יון". והנה היא ההוכחה שלא הצליחו לכבות את נר ישראל. וכל בן בית נוסף הוא פרסומי ניסא שעוד נר ישראל לא כבה).

ודוחק לומר שההבדל בין עיקר הדין לבין המהדרין הוא ההבדל בין קיום המצוה ע"י שליח לבין קיום המצוה בגופו, שא"כ אין זה דין מיוחד לחנוכה. ועוד שלפי התוס' שהמהדרין מן המהדרין אינם מקיימים את ההידור הראשון, אם זהו דין שמצוה בו יותר מבשלוחו, לא מסתבר שהידור מצוה מבטל הלכה כללית זו.

סוף דבר, מהלכות חנוכה אין להסיק מסקנות לדיני שליחות, כי מסתבר שהדלקת נר חנוכה מדין איש וביתו אינה בגדר שליחות, אלא בגדר חובת הבית (עי' מש"כ בספרי באהלה של תורה ח"ב סי' צ"ח).

ועוד נפ"מ לחקירה זו האם הגוי המשלם דמי קדימה צריך לשלם סכום כזה שיוכל להגיע פרוטה לכל או"א מהמוכרים, או שגם בלא"ה המכירה מועילה, משום שהשליח קיבל לפחות פרוטה. ושאלה זו תלויה בחקירה הנ"ל. אם הוא מייצג כל אחד ואחד ממשלחיו עליו לקבל פרוטה עבור כל אחד ואחד, אחרת המכירה לא תחול. אך אם השליח פועל מכח עצמו דיו שהוא עצמו מקבל לפחות פרוטה. אך אין צורך שתגיע פרוטה לכל אחד ואחד. (עיין שד"ח אסיפת דינים מערכת חמץ ומצה סי' ט' אות ו' כרך ח' עמ' 378-9).

סיכום

לפי מה שהבאנו מהתוס' בקידושין, השליח פועל בשם משלחיו, והם אנשים פרטיים והשליח לפי"ז נחשב כשליח פרטי לכל משלח ומשלח. וכל משלח מרשה למכור רק את חלקו הפרטי. והשליח פועל רק מכוחם של משלחיו וא"כ הוא מוכר רק נחלות פרטיות. ואע"פ שהוא יודע שהוא מוכר בשה"כ את כל הנחלות, דעתו אינה הקובעת כי הוא רק שליח. וגם לדעת התור"ד והרמב"ם שאלה זו נשארה בתיקו. והחזו"א עצמו סובר כנראה אף הוא שהשליח פועל מכח משלחיו הפרטיים בלבד, וא"כ אין כאן מי שמוכר את כל ארץ ישראל חלילה.

ובכל זאת המלצנו בפני הרבנות הראשית שאם זו תזדקק למכירת הקרקעות גם בשמיטה זו, שהמכירה לא תיעשה במרוכז באופן כללי, אלא תיעשה ע"י שליחים מקומיים די בכל אתר ואתר לפי צרכיו. וזאת עפ"י עצתו של מרן הרב קוק זצ"ל באגרות הראיה (ח"ד א' ק"ס. ועי' לעיל סי' נ"ה).